

Besvar en - 1- av de følgende oppgavene.

1. Beskriv og diskuter Costa og McCraes femfaktorteori (FFT) for personlighet. Hvordan stemmer teorien med forskningsfunn om personlighetstrekk?
2. Forklar hva som menes med a) rangordenskontinuitet/stabilitet^a i populasjonen og b) gjennomsnittsendring og gjennomsnittsstabilitet^b i populasjonen. Hva vet vi om rangordensstabilitet og gjennomsnittsendring i personlighetstrekk i voksenbefolkningen? Hva vet vi om bidraget fra gener og miljø til rangordensstabilitet i personlighetstrekk, ifølge artikkelen til Bleidorn?

^arangordenskontinuitet/stabilitet = også kalt *relativ stabilitet/kontinuitet*

^bgjennomsnittsendring og stabilitet = også kalt *absolutt endring og stabilitet*

3. Hva er statistisk^c og klinisk^d prediksjon? Gjør rede for forskningsfunn som belyser de to prediksjonsmetodene. Gi eksempler på noen innvendinger som ifølge Grove & Meehl har blitt framsatt av klinikere mot statistisk prediksjon og drøft gyldigheten av disse.

^cStatistisk prediksjon kalles også *aktuarisk eller formell prediksjon*

^dKlinisk prediksjon kalles også *uformell prediksjon eller ekspert-prediksjon*

Sensorveiledning

Oppgave 1.

Besvarelsene kan være ulike – det er mye som kan diskuteres, og studentene kan ha lagt vekt på ulike ting. Noen kan gå mer i dybden i noen av temaene, mens andre tar opp flere temaer uten å gå så mye i dybden. Begge deler må godtas, og hovedpoenget i sensuren er om studenten viser forståelse heller enn bare å ramse opp punkter. Forståelse kan komme fram gjennom at studenten bruker eksempler, sammenlikner ulike deler av FFT med hverandre, eller ser sammenhengen mellom teorien og forskningsfunn. Sammenlikning mellom FFT og andre personlighetsteorier er også en måte å vise forståelse på, selv om dette ikke er etterspurt i oppgaven og altså ikke noen forventning.

- 1) De ulike komponentene i FFT er vist i Figur 5.1. i læreboka.

Besvarelsen bør også ha med noen av følgende punkter:

- 2) Antakelser om menneskenaturen teorien bygger på:
Knowability, rationality, variability, proactivity.
- 3) Postulatene teorien bygger på (som illustrert i Tabell 5.2. i læreboka).
- 4) Forskningsfunn: Big Five er funnet i mange ulike kulturer.
- 5) Big Five er ikke funnet i absolutt alle kulturer.
- 6) Studier som tyder på større kulturell innflytelse enn det teorien legger opp til.
- 7) Atferds-genetiske studier viser at alle trekkene er moderat arvbare.
- 8) Genetikk bidrar til stabilitet gjennom hele livet.
- 9) Atferds-genetiske studier viser mer miljøpåvirkning gjennom livet enn hva FFT postulerer.

Oppgave 2.

Også denne oppgaven kan besvares på ulike måter, og bør vurderes ut ifra følgende:

Forstår studenten forskjellen på de to typene stabilitet og endring?

Studentene bør ha kunnskap om følgende: Gjennomsnittsendring, som beskrevet i kapittel 14 i læreboka.

Rangordensstabilitet: Denne øker med alderen, er på topp i godt voksen alder (fra 50-årene), og er ganske lik for alle de fem personlighetstrekkene. Denne økningen i rank-order stabilitet kalles cumulative continuity principle.

Bidrag fra gener og miljø til rangordensstabilitet: Gener er viktige gjennom hele livet. Genetisk korrelasjon øker i ung voksenalder og holder seg deretter stabil. Dette **kan** skyldes

stabil effekt av GE-korrelasjon fra ung voksenalder og utover (dvs. at vi velger og former miljøet vårt ut i fra våre genetiske disposisjoner).

Fra ung voksenalder og utover øker miljøets relative betydning for rangordensstabilitet. Dette **kan** skyldes akkumulerte effekter av miljøet (E), eller økende effekt av gen-miljø-interaksjoner (GxE), som framkommer som E i tvillingmodeller.

Vi vet ikke årsakene til at miljøet får økt betydning for stabilitet med alderen – forslagene over er hypoteser. Dersom studentene reflekterer rundt andre forslag til mekanismer – og disse er logiske – er det positivt.

Det er et pluss dersom studenten også diskuterer at flere tidligere studier har konkludert med at miljøet betyr lite for stabilitet i personlighet, og at dette trolig skyldes lav reliabilitet og at målefeil inkluderes i E dersom man ikke korrigerer for det.

Oppgave 3.

Statistisk versus klinisk prediksjon: Hovedforskjellen mellom disse prediksjonsmetodene er hvordan informasjon settes sammen. Statistisk prediksjon: Formler, regler, algoritmer eller annet som sier hvordan informasjonen skal settes sammen. Klinisk prediksjon: Eksperten/klinikeren bruker sin erfaring og sitt skjønn til å sette sammen informasjonen. Klinisk prediksjon er derfor mindre replikerbar og mindre gjennomsiiktig for andre.

Forskningsfunn: En rekke studier har vist at statistisk prediksjon er noe bedre enn klinisk prediksjon på flere områder (akademiske prestasjoner, diagnoser, gjentakelse av kriminell atferd mm). Det er ikke et krav at studentene går inn i enkeltstudier, men at de forstår konklusjonene fra dem – at statistisk prediksjon er noe mer presis enn klinisk prediksjon på tvers av prediksjonsområder og under ulike forutsetninger.

Grove & Meehl redegjør for en rekke innvendinger klinikere har mot statistisk prediksjon, men tilbakeviser disse. Det er tilstrekkelig at studentene går inn i noen av disse innvendingene.

Forskjell på gruppe og individ: Selv om statistisk prediksjon kan fungere forholdsvis godt (og bedre enn klinisk) på gruppenivå, er det svært begrenset hvor godt vi kan predikere enkelthendelser eller enkelthandlinger på individnivå, selv med statistiske metoder. Dette har blitt diskutert på forelesning, men er i liten grad beskrevet i pensum. Det teller positivt å ha med dette poenget, men er ikke noe krav.

Noen studenter kan nevne maskinlæring i denne besvarelsen, og det er helt relevant, men ikke forventet siden det ikke er spurt etter.

Helhetsvurdering av besvarelsen: Har studenten forstått forskjellen på statistisk og klinisk prediksjon? Kan studenten vise til forskning som viser at statistisk prediksjon er mer presis enn klinisk prediksjon? Viser studenten forståelsen for gyldigheten av kritikken fra klinikere mot statistisk prediksjon?